

Economie examen HAVO 2021 – tijdvak 1

Aanbevelingen voor de correctie, als aanvulling op het correctievoorschrift (CV) van het CvTE

Opmerking: formeel is/blijft het correctievoorschrift van het CvTE leidend.

Opgave 1 – Zo goud als een garnaal

Vraag 1

CV is juist.

Homogeen gezien de context (de individuele aanbieder heeft geen invloed op de prijs), dus niet heterogeen.

Vraag 2

Grafiek 1 is het enige juiste antwoord, omdat de schippers van tevoren niet weten hoe groot het aanbod zal zijn en dus ook niet hoe hoog de prijs zal zijn, waardoor ze er niet op kunnen anticiperen.

Vraag 3

1 punt voor 3^e deelscore als er een procentuele stijging is berekend; dit geldt niet indien een procentuele daling is berekend.

Vraag 4

Antwoorden per regel beoordelen.

Vraag 5

- Doorwerkfout van winstbedrag vraag 3 is mogelijk.
- Indien uitgegaan wordt van breakeven, dan 1^e deelscore 0 punten. Indien juist berekend (5,78 euro), kan dat leiden tot 1 punt voor de 2^e deelscore.
- 'Als een leerling met de rekenmethodiek van het 'inklemmen' ook tot het goede antwoord komt, is dat dan ook een geoorloofde berekeningswijze?' is een vraag die Vecon heeft voorgelegd aan het CvTE.

Reactie van het CvTE:

Wij kunnen ons voorstellen dat docenten scorepunten toekennen indien de rekenmethodiek inklemmen juist wordt toegepast.

(opmerking: dit geldt niet voor vwo – zie ook de Vecon Aanbevelingen bij het examen economie vwo 2021 tijdvak 1)

Opgave 2 – Meer vrijhandel, meer groei

Vraag 6

Geluk is ook juist (vanwege World Happiness Index).

Vraag 7

- Productiecapaciteit: 'kunnen (vervoeren)' kan belangrijke mogelijkheid van verwoording zijn.
- Als beide deelantwoorden goed zijn uitgelegd, zonder expliciet te melden welk over structuur en welk over conjunctuur gaat, 2 punten toekennen.

Vraag 8

Berekening zonder gebruik maken van indexcijfers kan juist zijn.

Bijvoorbeeld bij 2e deelscore: 2012: $100 / 1264 = 0,079$; 2017: $208,66 / 1342 = 0,156$

Vraag 9

Vraag 10

- 1e deelscore:
  - Getallen **moeten** vermeld worden. Anders is formeel niet herleidbaar of de gegevens van bron 2 zijn gebruikt.
  - Best response methode mét streepjes, zonder toelichting, is voldoende voor 1e deelscore.
  - Oplossing via spelboom: niet correct.
De spelboom is bedoeld om een situatie met sequentiële beslissingen weer te geven, en niet bedoeld voor simultane beslissingen zoals in de casus.
- 2e deelscore:
Uitsluitend vermelden van “Het maken van afspraken is dus niet nodig” levert geen punt op (verklaring van de conclusie ontbreekt).

Opgave 3 – Overheidsfinanciën op koers?

Vraag 11

Vraag aan CvTE: Omdat aflossen van schuld niet blijkt uit de syllabus, vindt de vergadering van Vecon dat deze vraag niet gesteld had kunnen worden. Wat is reactie van CvTE?

Antwoord CvTE:

Zowel overheidstekort als overheidsschuld zijn syllabustermen (E2.1), de samenhang tussen die twee is er onlosmakelijk mee verbonden. Lenen en aflossen volgen daar vanzelf uit. Om die reden kan deze vraag worden gesteld.

Vraag 12

Voor 1^e deelscorepunt: minimaal moet in het antwoord verwoord zijn: tekort leidt tot lening / overheidsschuld.

Vraag 13

- Toelichting onder de bron: “Het betreft afgeronde getallen”. → Waardoor controleren via terugrekenen niet altijd mogelijk is.
- Overheidstekort van -2% is niet juist is 0 punten; het moet zijn een overheidssaldo van -2% / overheidstekort van 2%
- Conclusie overheidstekort: ‘dus voldoet’, is voldoende voor de conclusie.
Conclusie overheidsschuld: ‘dus voldoet niet’, is voldoende voor de conclusie.

Vraag 14

Door de pijl van ‘verlagen overheidsuitgaven’ naar ‘c’ kan alleen het CV-voorschrift goed zijn.

Opgave 4 – Alcohol baat en schaad

Vraag 15

Vraag 16

- Ontbreken van miljoenen en/of euro-teken geeft geen aanleiding voor aftrek van punten (ivm het noemen in de tabel).
- Let op doorwerkfouten.
Starten met een willekeurig getal om dan de stap van de 3^e deelscore te doen: is goed voor 1 punt.
- In de begeleidende tekst van fragment 1 wordt duidelijk aangegeven dat de kosten 2.624 miljoen euro hoger zijn dan de baten. Hierdoor hebben leerlingen geen kennis nodig van balans/resultatenrekening.

Vraag 17

Verwoording met 'liegen' kan goed zijn als aanloop van het eerste streepje. Een voorbeeld van een goed antwoord is: Wanneer een verzekerde liegt over zijn alcoholgebruik, heeft hij meer informatie over zijn alcoholgebruik dan de verzekeringsmaatschappij.

Vraag 18

Suggestie aan / vraag van Vecon aan CvTE:
'Alcohol-gerelateerde' tussen haakjes.

Reactie CvTE:

Het gedeelte 'alcohol-gerelateerd' is een essentieel deel van het antwoord, al mag het wel anders verwoord zijn. Om het tweede punt te kunnen behalen moet de kandidaat op enige wijze duidelijk verwoord hebben dat er een relatie bestaat tussen alcohol en de maatschappelijke kosten. Als een dergelijke relatie in het antwoord ontbreekt of onjuist is, dan kan de tweede punt niet worden toegekend. Om deze reden horen er geen haakjes om "alcohol-gerelateerde".

Vraag 19

Ad (2): luxe alleen goed vanwege D.1.7 van de syllabus

Vraag 20

CvTE komt hier op terug.
ehi zou ook moeten kunnen?
(afhankelijk van beginsituatie)

Antwoord CvTE:

Er gaat een aanvulling uit voor vraag 20 waarin ehi tot juist antwoord wordt gerekend.

Opgave 5 – Zwitserland vakantieland

Vraag 21

Vraag 22

- Tussentijdse afronding geen probleem.
- Ook goed voor 2 punten: $(1,483 - 1,201)/1,201 \times 100\% = 23,5\%$
- Ook goed voor 2 punten: $(1,483/1,201) \times 100 - 100 = 23,5\%$
- 0 punten als in beide gevallen is gedeeld door 1,483.

Vraag 23

Voor 2^e deelscore:

- Als het slot van het antwoord een relatieve verandering is, dan kan dat alleen worden goed gerekend, als het antwoord (117,58) daaraan voorafgaande expliciet is vermeld.
- 117,58 (zonder CHF) is goed;
andere eenheden, zoals euro's en dollars, mogen niet goed gerekend worden.

Vraag 24

- 1) meer 2) stijgen 3) stijgen → 0 punten

Vraag 25

- Bij de 1e deelscore: Duurder/ goedkoper kan worden verwoord door minder aantrekkelijk/aantrekkelijker.
- Bij de 1e deelscore: Antwoorden via toerisme kunnen ook goed gerekend worden.

Opgave 6 – Stimuleren zonder effect

Vraag 26

- Suggestie aan / vraag van Vecon aan CvTE:
1^e deelscore: 'extra kosten' niet essentieel voor dat punt, dus tussen haakjes.

Antwoord CvTE:

Het gedeelte 'extra kosten' is essentieel voor een economische redenering, maar mag ook anders verwoord zijn. De kosten kunnen ruimer opgevat worden dan alleen financiële kosten. Als de kandidaat in andere woorden duidelijk maakt dat het effect de hoedanigheid heeft van kosten/schade/nadeel, dan kan dat ook juist zijn.

- Bij de eerste keuzemogelijkheid van de 2e deelscore is alleen het noemen van de 'welvaart', zonder het noemen 'van anderen', onvoldoende voor het punt.

Vraag 27

- Bij 1^e deelscore:
Verwoording 'hoog' in het antwoord is niet correct. Het moet dan 'hoger' zijn.
De vraag gaat echt over de wetgeving die eind 2016 voor de komende periode ingevoerd wordt. Het gaat dus echt om het onderscheidende verschil tussen daarvoor en daarna. In feite is de bijtelling op hybride en overige auto's al hoog (hoger) in 2016, het onderscheidende verschil in de stimuleringsmaatregel is dus dat deze verhoogd wordt.
- Bij 2^e deelscore is het volgende antwoord goed:
Zo hoopt de overheid dat mensen meer volledig elektrisch gaan rijden.
- Bij 2^e deelscore is het volgende antwoord goed:
Meer gebruik maken van alternatieve milieuvriendelijke vervoersmiddelen (openbaar vervoer) kunnen ook goed zijn.

Vraag 28

Geen zelfbinding, volgens Vecon.

Verzoek aan CvTE om in overweging te nemen om deze vraag te schrappen.

Antwoord:

Er gaat een aanvulling uit voor vraag 28. De vraag wordt niet geschrapt; het correctievoorschrift krijgt een aanpassing.

Vraag 29

Bij de eerste deelscore moet het **maand**bedrag berekend worden.

Alléén bij de tweede deelscore is een vergelijking van jaarbedragen mogelijk.